

tratar de determinar los principales factores que favorecieron la concentración de esta población en determinadas comarcas, y a los que más adelante propiciaron las fugas de moriscos hacia el norte de África.

La edición de las fuentes documentales que sigue al estudio es además complementada con una serie de valiosos cuadros estadísticos, mapas y glosario toponímico, que contribuyen decisivamente a convertir a este libro en un valiosísimo instrumento de trabajo para los investigadores.

MÁXIMO DIAGO HERNANDO
Instituto de Historia, CSIC. Madrid

José Angel GARCÍA DE CORTÁZAR; José Antonio MUNITA; Luis Javier FORTÚN (eds.), *CODIPHIS. Catálogo de colecciones diplomáticas hispano-lusas de época medieval*, Santander, Fundación Marcelino Botín, 1999. 2 vols.

CODIPHIS és el primer resultat d'un ambiciós projecte de catalogació de col·leccions de documents d'època medieval editades a Espanya i Portugal entre 1901 i 1996. El catàleg, que no té pretensions d'exhaustivitat, conté les referències de 1030 col·leccions documentals publicades, que contenen un total de 190.000 documents.

La iniciativa sorgí del Seminari d'Història del Monacat d'Aguilar de Campoo, celebrat el mes de juliol de 1993, per part dels tres directors de l'obra, els catedràtics d'Història Medieval José Angel García de Cortázar, de la Universitat de Cantàbria, i José Antonio Munita, de la Universitat del País Vasc, i l'arxiver Luis Javier Fortún, de l'Arxiu del Parlament de Navarra. Hom convingué incloure en el catàleg les col·leccions editades a Espanya i Portugal entre 1901 i 1996 de més de 20 documents, datats entre els anys 701 i 1550, que responguessin genèricament a la tipologia de carta. El catàleg havia d'incloure no només les edicions de fons documentals, cartularis i col·leccions diplomàtiques, sinó també les col·leccions de documents editades com a apèndix de treballs de recerca publicats en forma d'article o llibre. Quedaven, per tant exclosos, els documents que no obeïen a la tipologia diplomàtica de carta: registres notariais, llibres de consell, ordenances municipals, etc., i les col·leccions documentals publicades a l'extranger, com ara les de Finke, Baer o Sánchez Albornoz i les seves deixebles. En aquesta tasca hi han participat un total de cinquanta-sis medievalistes. Tant el projecte com la luxosa edició de l'obra, en dos volums, han estat finançats íntegrament per la Fundació Marcelo Botín de Santander.

El catàleg és precedit de tres estudis, dos sobre les edicions de fonts a Espanya i Portugal al segle XIX, i l'estudi introductori pròpiament dit del catàleg. D'aquest estudi es desprenen algunes dades curioses. A Portugal (amb uns 30.000 documents d'època medieval) s'ha editat a Lisboa més de quatre cinques parts dels textos, l'atenció s'ha posat en els segles XIV i XV i les col·leccions es refereixen a temes de caràcter general per al regne. Predominen les col·leccions documentals de diplomes regis, textos justificatius dels començaments dels descobriments i de les universitats. A Espanya, amb uns 160.000 documents s'ha publicat principalment a Castella i Lleó, Catalunya, València, Aragó, Galícia

"Anuario de Estudios Medievales", 30/1 (2000)

i Madrid; els diplomes més nombrosos corresponen al període que va de començaments del segle XIII a finals del XV; les col·leccions tenen com a protagonista preferent institucions eclesiàstiques, sobretot monestirs, ciutats, i menys sovint els monarques. Els editors de documents medievals es poden distribuir en tres grups: els arxivers eclesiàstics, els professors de paleografia i els professors i investigadors d'Història Medieval. La meitat nord d'Espanya i de Portugal és la terra de les col·leccions documentals dels monestirs i, en menor mesura, de les catedrals, excepte el cas del País Vasc. I la meitat sud és la de les ciutats (sobretot, Andalusia) o, en el cas de Múrcia, les col·leccions de documents reials referents a la regió.

Les fitxes de cadascuna de les col·leccions catalogades contenen la informació següent: fitxa bibliogràfica; breu resum de l'estudi introductori de l'edició, en el qual es precisa l'orientació de l'obra, en el cas que el tinguin; quadre de distribució de documents per períodes de 25 anys; claus temàtiques i toponímiques relatives a la col·lecció; fons d'arxius o biblioteques d'on procedeixen els documents editats; i índexs dels quals disposa la col·lecció.

Pel que fa a Espanya, aquest projecte supera els intents anteriors de registrar les fonts documentals medievals, el vell *Manuel de l'hispanisant* de R. Foulché-Delbosc i L. García de Valdeavellano i l'*Enciclopedia Lingüística Hispánica*. És, per tant, una obra de consulta obligada per a tots els investigadors que vulguin endinsar-se en el coneixement dels documents d'època medieval publicats a Espanya i Portugal. Els índexs del catàleg permeten un accés ràpid als continguts de les col·leccions i als arxius on es conserven els 190.000 documents buidats.

PERE BENITO I MONCLÚS
Institució Milà i Fontanals, CSIC. Barcelona

Manuel GARCÍA FERNÁNDEZ, *Documentación medieval del archivo ducal de Osuna (1257-1528)*, Sevilla, Fundación García Blanco, Ayuntamiento de Osuna, Departamento de Historia Medieval y Ciencias y Técnicas Historiográficas, Universidad de Sevilla, 1994, 178 pp.

El autor publica el catálogo de los documentos contenidos en los libros registros de documentación del ducado de Osuna, llamados bolsas en el vocabulario de dicho archivo, registros que se conservan actualmente en el Archivo Municipal de Osuna, después de haber estado un tiempo depositados en la Biblioteca General del CSIC de Madrid. Los documentos originales se encuentran en el Archivo Histórico Nacional y proceden del archivo central de la casa de Osuna, mientras que los libros registros, en los que se copiaban los documentos que se enviaban al archivo central de la casa, se guardaban en los archivos locales del mismo linaje, uno en Osuna y otro en Peñafiel. El autor ofrece resúmenes muy amplios de esos documentos, con la descripción que de ellos hace el inventario. El catálogo sigue el orden que los documentos presentan en las bolsas, por ello no sigue un orden cronológico. Para remediar esta dificultad, cuenta al final con un índice cronológico que remite a los números de los documentos. El libro ofrece también un inventario del Archivo ducal de 1550. Un

"Anuario de Estudios Medievales", 30/1 (2000)